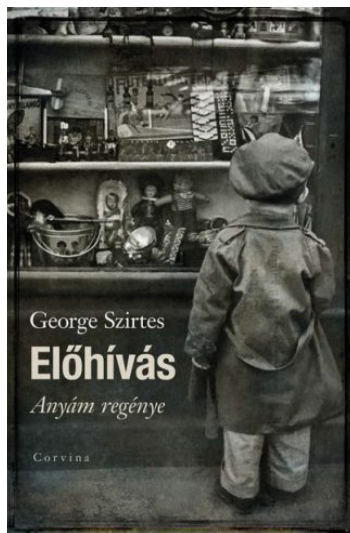

Farkas Nikolett

Egy régi-régi hangulat

Az *Előhívás: Anyám regénye* George Szirtes emlékei mentén épül fel, melyeket fotók keltenek életre. Ezek kiindulópontként szolgálnak a szerzőnek az emlékek előhívására a múlt ködéből – ezért is találó a magyar cím. A fotókat nézve a narrátor belemerül családja történetébe, melynek kapcsán a második világháború, a halál- és munkatáborok traumája is megelevenedik, mivel édesanyja túlélte Ravensbrück és Penig borzalmaait. Az itt-ott közbeszúrt versek egyfajta irodalomterápiás hatást keltenek az olvasóban: mintha az írással próbálná feldolgozni a múlt tragédiáit, melyek nagy részét szülei és felmenői éltek át. Több verse szól arról, milyen volt az élet az erősen traumatizált édesanya mellett, de a háború utáni Anglia képei és életük újraindításának emlékei is megjelennek. Például az első televíziója mellett álló házaspár fotója. A regény szerkezetét is voltaképpen a fényképek sorozata adja, melyek visszarepítenek egészen 1926-ig, az első fennmaradt képig, amely az akkor kétéves Nussbächer Magdáról, a regény főszereplőjéről készült.

A könyv két részre oszlik. Első szakaszának váza a házak, lakások felidézése, melyekben a szerző családjával élt édesanyja haláláig. Az objektív az ő személyére fókuszál. A narrátor fókusza azonban nem tűnik objektívnek: bár a tőle telhető legnagyobb távolságtartással közelít édesanyja alakjához, érződik rajta, hogy nehezebbre esik érzelmeit mellőzni. Többször hagyatkozik saját benyomásaira, és ezeket fűzi tovább: vajon milyen ember volt va-

lójában az édesanyja, hogyan vélekedett bizonyos kérdésekben, mit érzett múltjával, életével kapcsolatban – néhányszor viszont hangsúlyozza, hogy talán csak az ő „szűrője” torzít.

Az édesanya lényét belengi a rejtély. Vajon mi okozhatta zárkózottságát? – erre próbál választ találni fia. Utolsó fotóján – a könyvben az első – az álmokonyhájában ül, mégis boldogtalan-nak tűnik. Mint kiderül, ekkor már komoly mentális problémákkal küzd. Fia emlékeit végigkíséri, belengi az élettörténet minden pontját a kétely: anyja mikor lehetett igazán önmaga, volt-e önfeledten boldog, s ha nem, miért nem. Mi történhetett vele, ami ezeket a mély sebeket okozta? A szerző a szöveg első felében 1948-ig – saját születésének évéig – idézi fel Nussbächer Magda élettörténetét.

Szirtes külső ösztönzés hatására ragadott tollat felderíteni édesanyja életét – az írás a megértés folyamatát szolgálja. Mégis végig érződik könyve olvasása közben az a belső késztetés, amely nem hagyja nyugodni. Az anya-fiú kapcsolat minősége a regény során folyamatosan változik. A gyermek George édesanyja kedvence, életének egyetlen öröme. Majd ahogyan cseperedik, és nem azt az utat választja, melyet édesanyja kijelölt neki, mintha fokozatosan eltávolodnának egymástól. Szembetűnő, ahogyan félti és óvja fiától annak első barátnőjét, mintha nem bízna saját gyermekében.

Ezt követi a könyv második részében a (re)konstruált életút leírása. *„Anyám tehát eltűnik a tükörben, és újjászületik mint önmaga egy másik életben. Mostantól kezdve a történet Magda története.”* Innentől megváltozik a megszólítása is, már nem mint édesanyjára emlékezik a férfi, hanem a Magda nevű nő életét követhetjük vissza egészen a születéséig. Egy fordulatokban gazdag történetet olvashatunk: az elbeszélő kendőzetlenül számol be a családi konfliktusokról, arról, miért szakított meg Magda minden kapcsolatot férjének közeli hozzátartozóival. Magda mély sebeit is feltárja előttünk édesapjáról készített felvételével. Például az ifjú házaspár pénz híján a férj – már amúgy is zsúfolt – családi házába kényszerül költözni. Azonban az anyós nem fogadja

tárt karokkal Magdát, sőt kimondottan ellenségesnek tűnik, még a kamrát is elzárja előle, nehogy ételt lopjon.

Szirtes Budapestre és Kolozsvárra is ellátogat, hátha talál néhány ismerőst, akik jól ismerték Magdát – több forrásból összegyűjtött információk alapján alkotja meg tehát édesanyja alakját. E részekben erősen érezhető múltba révedése, mintha egy végtelenített Karády Katalin-lemezt hallgatnánk, miközben körbejárjuk a '80-as évek Budapestjét: *„1986-ban már Magda lett a pszichopomposzom Budapesten. Gondoskodott a biztonságos áthaladásomról. Kötelessége volt. Végtére is az anyám.”* A szerző felidézi a háború utáni Budapest hangulatát, és követi édesanyja útját a fotográfusműhelytől akkori otthonáig, a Király utcába. Kolozsvárott kevéssé jár sikerrel, ugyanis a házat, melyben Magda született, valószínűleg lebontották.

Szirtes megkísérli rekonstruálni, mi történt anyjával a deportálása alatt, de minderről csak sejtése lehet. Mindössze egyetlen fotója maradt, mely a háború végén készült Magdáról és egy titokzatos amerikai férfiről, George-ról. Vélt kapcsolatuk köré egy regényes románcot sző. Mire a narrátor születéséig eljutunk, már nemcsak Magda élettörténete tárul elénk, hanem családjáé is. Édesapja kiskorában elhagyja őket, állítólag Amerikába menekül. Erről édesanyjától értesül. Nagyapja nevével egy 1928 februárjában New Yorkba érkező hajó potyautaslistáján találkozik. Magda bátyja, Dezső rejtélyes módon eltűnik a deportálások idején, melynek okára és körülményeire soha nem derül fény. Később, a háború végeztével Szirtes hazautazik szülővárosába, hogy megkeresse szüleit, testvérét, ám hült helyüket találja, és döbbenetesen konstatálja, hogy a szomszédság egyáltalán nem hiányolja őket. Innen datálja az anya gyűlöletét a magyarság iránt. Majd mikor már egyáltalán nincs mibe kapaszkodnia, a fotókhoz nyúl, s azok alapján von le következtetéseket az édesapáról és Magdáról.

A regény nemcsak egy szűk értelemben vett családtörténet, hanem korrajza is a háború körüli, utáni időszaknak. Szirtes egészen invenciózus módon küzd meg az emlékezés nehézségeivel, s konstruálja meg édesanyja történetét a fotók és versek által,

melyek egységet alkotnak a szövegben. A fordítás – néhány elgépeltől eltekintve – igényes, gondosan kimunkált, több helyütt rövid, tömör mondatokkal operál, összhangban a versek stílusával, formájával. A szöveg elgondolkodtatja olvasóját arról, miként lehetséges felidézni és feldolgozni egy család tragédiákkal teletűzdelt életét a művészet eszközeivel.

George Szirtes: *Előhívás. Anyám regénye*. Fordította Kúnos László, Rakovszky Zsuzsa. Corvina, Budapest, 2019.

GUSTAVE COURBET (1819–1877) festménye